

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ (за видами економічної діяльності)

УДК 3784.001.73:16574

КОНЦЕПТУАЛЬНА ПЛАТФОРМА РЕФОРМУВАННЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ПРАГМАТИЗМУ

Д.М. Загірняк, кандидат економічних наук.
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

© Загірняк Д.М., 2017.

Стаття отримана редакцією 19.12.2017 р.

Вступ. Перманентне реформування вищої освіти (ВО) останню чверть століття серед іншого було покликане підвищити результативність діяльності закладів вищої освіти (ЗВО). Тому професійно-кваліфікаційні якості значної частини випускників не відповідають потребам роботодавців. Водночас запропоновані закладами обсяги послуг вищої освіти (ПВО) у сегментах ринку набагато перевищують попит. Отже, слід визнати освітню колізію, коли професійно-кваліфікаційний дисбаланс на ринку праці існує паралельно з дисбалансом на ринку ПВО, що зумовлено надлишковими «виробничими потужностями ЗВО». Існування колізії протягом тривалого часу переконує, що ніякі нормативно-правові акти не здатні змінити ситуацію на краще. ЗВО у межах повноважень, наданих освітньою автономією згідно із чинним законодавством, необхідно самостійно шукати шляхи виходу зі складної ситуації. Концепція прагматизму реформування ВО передбачає зміну орієнтації дій ЗВО з доктрин, програм і стратегій, які націлені на майбутнє, на сучасні реалії ВО. У свою чергу факти потребують висунення гіпотез, котрі пояснюють причини, що їх обумовили. Призначення гіпотез – створити фундамент управлінських рішень, які підвищать рівень реалізації освітнього потенціалу ЗВО. Вищевикладене доводить необхідність побудови концептуальної платформи, котра уможливить діяльність ЗВО на засадах прагматизму.

Огляд останніх джерел дослідження і публікацій. Дослідні знання одночасно є підґрунтям прагматизму та абдукції, що зумовило апріорний вибір методу побудови концептуальної платформи прагматизму у діях ЗВО. Започаткував поняття «абдукція» засновник прагматизму Ч. Пірс [1]. Хансон Н. (N. Hanson) на прикладах довів переваги абдукції [2]. Хінтікка Я. (Ya. Hintikka) вважав, що правильність абдуктивних умовиводів має ґрунтуватися на стратегічних принципах [3]. Летов О. (О. Летов) подав еволюцію наукової об'єктивності від постпозитивізму до постмодернізму [4]. Рузавін Г. (Г. Рузавин) характеризує абдукцію як метод пошуку й обґрунтування пояснювальних гіпотез [5]. Едрінова В. (В. Едрінова) та Овчаров О. (А. Овчаров) проаналізували методологію та логіку наукових досліджень [6]. Демидова М. (М. Демидова) розглядала філософію і методологію пізнання соціальних ризиків в умовах символічного капіталізму [7]. Лисов О. (О. Лысов) запровадив індукцію у ситуаційному аналізі як засіб розроблення управлінських рішень [8]. Ретельний аналіз публікацій довів відсутність використання абдукції як методу наукового пізнання економічних процесів, явищ та відносин. Метод, який активно використовується у природничих науках і медицині, майже ігнорується гуманітарними науками, для котрих він був призначений від початку. Застосування абдукції обумовлено відсутністю прямого логічного зв'язку між фактами, які ілюструють діяльність ЗВО, та реакцією на них закладів.

Мета – побудова концептуальної платформи прагматизму ЗВО за сприяння абдукції, орієнтованої на пошук і раціональний вибір гіпотез, котрі пояснюють факти, що зробить управління ЗВО більш спроможним реагувати на кон'юнктурні коливання попиту на окремі спеціальності.

Основний матеріал і результати. Термін «абдукція» застосовується в англійській (Abduction) та німецькій (Abduktion) мовах, має латинське коріння (лат. Abductio від Abducere – відвід, відхилення) і найбільше застосовується у логіці. Пірс Ч. пояснює абдукцію як різновид висновку, коли переважає одна гіпотеза серед інших, які пояснюють факти (F) або емпіричні дані. Ця гіпотеза не базується на попередньому знанні, яке стосується істинності інших гіпотез. Принципи, що обумовлюють закономірність абдукції, протилежні тим, які доречні в інших різновидах висновку [1, с. 303]. Подібно до індукції, вектор абдукції спрямовано від окремого до загального. Вивчаючи факти, що підтверджують гіпотези, індукція не генерує правило (закон, вичерпну теорію), яке координує природу явищ. Так, О. Летов розглядає послідовність перетворення фактів на гіпотези, а гіпотез – на теорії [4, с. 79 – 100].

Процедура дедукції правил з гіпотез можлива за умови визнання, що саме ця гіпотеза (G) пояснює F . На відміну від класичної індукції, абдуктивна G має ймовірнісний характер, тобто не є алгоритмом безпомилкового наукового відкриття. Призначення абдукції – відкриття емпіричних правил (R), спрямованих на зміну характеристики ознак діяльності ЗВО. Міркування від F до G , а далі до R являє собою абдуктивне судження як повідомлення, яке містить оригінальну звістку. Лисов О. підкреслював ефективність абдукції щодо аналізу ситуацій, формування висновків і рекомендацій [8, с. 31]. Однак, на думку В. Єдронової та О. Овчарова, висновки абдукції є ймовірнісними, а, отже, абдуктивні судження не можуть бути логікою винаходів [6, с. 20].

Хінтікка Я. різнобічно з'ясовував зміст абдуктивного висновку [3, с. 22, 44, 50, 53]. У цьому сенсі абдукція істотно відрізняється від дедукції. Посилаючись на філософські аспекти, Н. Хансон доводить наявність логіки у пошуці гіпотез для визначення висновків і пророкувань. Базуючись на логіці завершених наукових систем, учений указує на наявність закономірності (шаблону) у знаходженні гіпотез, подібно до визначення теорій розроблення висновків і прогнозів [2, с. 124 – 168]. Тип логічних міркувань обумовлює дві процедури абдукції: індукційну – висунення G із F , тобто « G пояснює F »; дедуктивну – генерування R із G , тобто « R узагальнює G » (рис. 1).

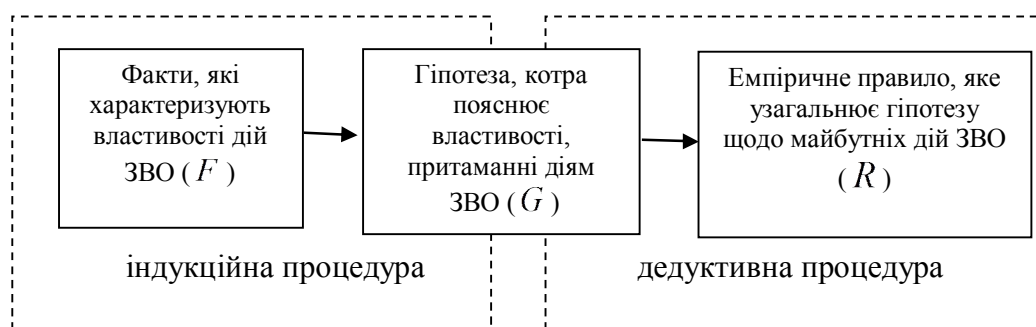

Рис. 1. Схема абдуктивного судження

Оцінка правдоподібності G , базуючись на індукції F , досягається через відповідність вимогам: 1) G пояснюється як F , що спостерігається, так і невиявлений, та перевіряється непрямим шляхом; 2) G має форму інтегративних висловлювань, тобто містить питання, на яке слід відповісти у ході дослідження; 3) G не обмежується перевіркою достовірності підтверджених фактів. Вимоги достовірності як логічно коректні правила усувають хибні гіпотези. Демидова М. одна з небагатьох, хто застосував поняття відносно соціальних процесів. Вона впевнена, що перша сконструювала і використала «прогнозну абдукцію» як метод наукового вивчення фактів та побудови гіпотези, яка пояснює їх механізм і прогнозує наслідки його дії [7, с. 91].

Індуктивна процедура констатує факти діяльності ЗВО та висуває гіпотези, які пояснюють зв'язки між ними. Як об'єкт дослідження вибрано ринок ПВО Полтавщини станом на 2016/2017 н. р. Згідно з освітніми ступенями (ОС) «магістр» (m) і «бакалавр» (b) виділено ринкові сегменти m та b , а відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня (ОКР) «молодший спеціаліст» – сегмент ms . У сегментах діють ЗВО:

Назва ЗВО (скорочена, без зазначення належності)	Абревіатура
Сегмент <i>м</i>	
Кременчуцький національний університет	КрНУ
Полтавський національний технічний університет	ПолтНТУ
Полтавський національний педагогічний університет	ПНПУ
Полтавський університет економіки і торгівлі	ПУЕТ
Полтавська державна аграрна академія	ПДАА
Українська медична стоматологічна академія	УМСА
Полтавський юридичний інститут	ПЮІ
Сегмент <i>б</i> (крім ЗВО, які теж діяли у сегменті <i>м</i>)	
Полтавська філія Національного університету харчових технологій	ПФНУХТ
Кременчуцький інститут Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля	КІДУ
Коледж КрНУ	ККрНУ
Кременчуцький льотний коледж	КЛК
Сегмент <i>мс</i> , (крім ЗВО, які діяли теж у сегменті <i>б</i>)	
Політехнічний коледж КрНУ	КПК
Полтавський коледж нафти і газу	ПКНГ
Миргородський художньо-промисловий коледж	МХПК
Аграрний коледж управління і права	АКУП
Аграрно-економічний коледж	АЕК
Лубенський фінансово-економічний коледж	ЛубФЕК
Хорольський агропромисловий коледж	ХорАПК
Хомутецький ветеринарно-технологічний коледж	ХомВТК
Березоворудський технікум	БерТ
Лохвицький технологічний технікум	ЛохТТ
Полтавський коледж харчових технологій	ПКХТ
Полтавський політехнічний коледж	ПолтПК
Полтавський кооперативний технікум	ПолтКТ
Пирятинська філія Європейського університету	ПирФСУ
Полтавський коледж Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»	ПолтКВМУ
Кременчуцький коледж транспортної інфраструктури	КрКТІ
Гадяцький коледж культури і мистецтв	ГККМ
Полтавське музичне училище	ПолтМУ
Кременчуцький медичний коледж	КрМК
Полтавський базовий медичний коледж	ПБМК
Лохвицьке медичне училище	ЛохМУ
Лубенське медичне училище	ЛубМУ
Кременчуцький педагогічний коледж	КрПК
Лубенський лісотехнічний коледж	ЛЛТК
Полтавський будівельний технікум транспортного будівництва	ПБТТБ
Полтавський комерційний технікум	ПКЖТ

Освітній прагматизм у діях ЗВО означає міру реалізації освітнього потенціалу [14], який характеризує показник «ліцензійний обсяг за спеціальністю τ » (l_{τ}). Рівень прагматизму (r_{τ}) визначається через відношення l_{τ} до показника «обсяг осіб, зарахованих на навчання за спеціальністю τ » (q_{τ}). У сегменті *м*: r_{τ}^m демонструє відношення l_{τ}^m до q_{τ}^m , а r_{3BO}^m – відношення загального l_{3BO}^m до загального q_{3BO}^m за всіма τ . У сегменті *б* два попити: первинний, коли r_{τ}^b демонструє відношення l_{τ}^b до q_{τ}^b , який відбиває обсяг осіб, зарахованих на навчання на базі повної загальної середньої освіти (ПЗСО), а r_{3BO}^b – відношення l_{3BO}^b до q_{3BO}^b ; вторинний, коли $\hat{r}_{\tau}^b$ демонструє відношення l_{τ}^b до $\hat{q}_{\tau}^b$, котрий відбиває інтегративний обсяг осіб, зарахованих як на базі ПЗСО, так і на базі ОКР *мс* (скорочена форма навчання), а $\hat{r}_{3BO}^b$ – відношення l_{3BO}^b до $\hat{q}_{3BO}^b$. У сегменті *мс* два попити: первинний, коли r_{τ}^{mc} демонструє відношення l_{τ}^{mc} до q_{τ}^{mc} , який відбиває

обсяг зарахованих на навчання на базі базової загальної середньої освіти (БЗСО), а $r_{ЗВО}^{mc}$ – відношення $l_{ЗВО}^{mc}$ до $q_{ЗВО}^{mc}$; вторинний, коли $\hat{r}_{\tau}^{mc}$ демонструє відношення l_{τ}^{mc} до $\hat{q}_{\tau}^{\delta}$, котрий відбиває інтегративний обсяг осіб, зарахованих як на базі БЗСО, так і за ОКР «Кваліфікований робітник» або ПЗСО (скорочена форма навчання), а $\hat{r}_{ЗВО}^{mc}$ – відношення $l_{ЗВО}^{mc}$ до $\hat{q}_{ЗВО}^{mc}$. Загальний ліцензійний обсяг у сегменті mc є сумою $l_{ЗВО}^{mc}$ (L^{mc}), у сегменті δ – сумою $l_{ЗВО}^{\delta}$ (L^{δ}), а в сегменті m – сумою $l_{ЗВО}^m$ (L^m). Загальний обсяг первинного попиту в сегменті mc – сума $q_{ЗВО}^{mc}$ (Q^{mc}), у сегменті δ – сума $q_{ЗВО}^{\delta}$ (Q^{δ}), у сегменті m – сума $q_{ЗВО}^m$ (Q^m). Факти позначають рівень освітнього прагматизму діяльності ЗВО 2016 року набору.

Першим наочним фактом, який потребує тлумачення, є низький рівень освітнього прагматизму в діях більшості ЗВО в усіх сегментах ринку ПВО (F_I , де індекс «1» позначає черговість згадування у тексті). У табл. 1 подано рівні прагматизму ЗВО за сегментами ринку.

Таблиця 1

Рівні освітнього прагматизму ЗВО за сегментами ринку

Сегмент mc			А		1		2	
А	1	2	А	1	2	А	1	2
ЗВО	$r_{ЗВО}^{mc}$	$\hat{r}_{ЗВО}^{mc}$	ПирФСУ	0,03	0,08	ПНПУ	0,28	0,32
КПК	0,27	0,29	ПолтКВМУ	0,12	0,48	ПУЕТ	0,17	0,46
ККрНУ	0,26	0,63	КрКТП	0,47	0,58	ПДАА	0,26	0,58
ПКНГ	0,77	0,92	ГККМ	0,14	0,29	ПЮІ	0,54	0,58
МХПК	0,46	0,48	ПолтМУ	0,69	0,81	ПФНУХТ	0,15	0,52
АКУП	0,55	0,62	КрМК	0,33	0,55	ККрНУ	1,00	1,00
АЕК	0,32	0,36	ПБМК	0,50	0,78	КЛК	0,03	0,09
ЛубФЕК	0,48	0,62	ЛохМУ	0,32	0,38	КІДУ	0,04	0,04
			ЛубМУ	0,74	0,86	Сегмент m		
ХорАПК	0,30	0,35	КрПК	0,27	0,47	ЗВО	$r_{ЗВО}^{mc}$	
ХомВТК	0,45	0,72	ЛЛТК	0,24	0,32	КрНУ	0,63	
БерТ	0,19	0,22	ПБТТБ	0,35	0,41	ПолтНТУ	0,56	
ЛохТТ	0,35	0,40	ПКЖТ	0,17	0,36	ПНПУ	0,58	
КЛК	0,52	0,56	Сегмент δ			ПУЕТ	0,36	
ПКХТ	0,40	0,42	ЗВО	$r_{ЗВО}^{\delta}$	$\hat{r}_{ЗВО}^{\delta}$	ПДАА	0,42	
ПолтПК	0,88	0,95	КрНУ	0,20	0,37	УМСА	0,49	
ПолтКТ	0,15	0,25	ПолтНТУ	0,33	0,46	ПЮІ	1,00	

Згідно з даними табл. 1, жодний з 28 ЗВО у сегменті mc , 10 ЗВО у сегменті δ та 7 у сегменті m не діяв прагматично ($r_{ЗВО}^{mc} < 1$, $\hat{r}_{ЗВО}^{mc} < 1$, $r_{ЗВО}^{\delta} < 1$, $\hat{r}_{ЗВО}^{\delta} < 1$, $r_{ЗВО}^m < 1$). Прагматизм у діях ПЮІ у сегменті m і ККрНУ в сегменті δ слід сприймати як виняток, оскільки вони надавали одну ПВО у сегменті, тобто доклали максимум зусиль. Характеристика «< 1» є ознакою, яка об'єднує ЗВО, незалежно від сегмента і значення (абстрактно-загальне).

У сегменті mc однакового значення $r_{ЗВО}^{mc}$ мали КПК та КрПК, АЕК і ЛохМУ, ЛохТТ та ПБТТБ, але значення $\hat{r}_{ЗВО}^{mc}$ були різні, що доводить унікальність дій кожного. У сегментах δ і m значення $r_{ЗВО}^{\delta}$ та $r_{ЗВО}^m$ усіх ЗВО відмінні, що підкреслює їх самобутність. Правило «єдності у різноманітті» пов'язує різноманіття дій ЗВО у систему (конкретно-загальне). Ознака ЗВО як суб'єкта ринку ПВО полягає у єдності окремого і загального. Значення $r_{ЗВО}^{mc}$ як одиничні є наслідком загального, тобто L^{mc} (8026) > Q^{mc} (3975) у два рази. Аналогічна ситуація спостерігається у сегменті δ , де L^{δ} (11817) > Q^{δ} (5587) у два рази, та в сегменті m , де L^m (7200) > Q^m (3573) у два рази. Низький рівень прагматизму в діях ЗВО слід сприймати не як окремий факт, а як аномальне явище, притаманне локальному ринкові ПВО.

Якщо на розмір попиту ЗВО не в змозі вплинути, то пропозиція детермінується стратегією і тактикою їх діяльності. Протягом тривалого часу заклади розширювали асортимент ПВО і збільшували обсяги ліцензії, що неодмінно позначилося на загальній пропозиції. Отже, тлумачення змісту першого факту (аномального явища) дозволило зробити редуکتивний висновок: зводячи стратегію і тактику, більшість ЗВО керувалася не реальною ринковою ситуацією, а намірами вгамувати попит і наявністю, що призвело до дисбалансу сукупного попиту та пропозиції (G_1 , де індекс «1» – порядковий номер згадування у тексті). Критерієм достовірності G_1 є припущення, що виправлення ситуації можливе лише за сприяння ЗВО. Одночасно G_1 має інтегративну форму: як у цьому випадкові необхідно діяти ЗВО?

Абдукція – вид редуکتивного висновку, у якому з посилання, що є умовним висловлюванням, впливає наступне посилання. Поряд із цим, для висунення гіпотез з метою пояснення релевантних фактів абдукція застосовує також якісні характеристики. Тому другий факт демонструє як кількісну складову попиту на ПВО, так і його якісну характеристику. Ідеться про характер формування значень q_τ та $\hat{q}_\tau$, який відображає специфіку пропозиції ПВО (F_2). Вона полягає у тому, що прийом студентів відбувається раз на рік. Ця відома й водночас обділена увагою освітньої спільноти риса ПВО суттєво впливає на рівень прагматизму ЗВО, оскільки незалежно від їх бажання, але залежно від зусиль щорічно змінюються кількісні, а, можливо, і якісні параметри їх діяльності. Прикладом якісної зміни діяльності ЗВО слід уважати припинення з 2017 р. набору на здобуття ОКР «спеціаліст» відповідно до п. 2 Розділу XV Закону 3 [9]. У майбутньому ЗВО I – II р. а. разом з ЗВО III – IV р. а. належить розв'язувати завдання доцільності інтеграції, продиктоване ліквідацією ОКР *мс* [10; 11]. Необхідно також ураховувати щорічне внесення змін до умов прийому до ЗВО.

Отже, для пояснення діяльності ЗВО не можна задіяти безперервну функцію, яка з високим ступенем імовірності дозволяє припустити зміни станів через інші вхідні параметри. Ідеться про дискретність діяльності ЗВО, яка припускає остаточну кількість можливих станів.

Вищевикладене дозволяє зробити другий редуکتивний висновок – процес купівлі-продажу ПВО має дискретний характер (G_2). Критерієм достовірності G_2 слугує нормативно-правова база ВО. Інтегративна форма G_2 : які наслідки для ЗВО має дискретний характер пропозиції?

Відповідно до правил комбінаторики, третій факт спирається на другий, оскільки залежно від асортименту ПВО заклади можуть мати різну кількість станів (F_3). Наявність галузей знань (ГЗ) визначає структурування діяльності ЗВО на інститути, факультети, кафедри. Це передбачає, що структурні підрозділи гіпотетично можуть мати різні стани, які не повинні зумовлювати один одного, оскільки абітурієнти ідеально відображають сукупність непересічних множин через різні для ГЗ предмети зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Однак, оскільки ЗВО протягом деякого часу мали право самостійно визначати предмети ЗНО для спеціальностей, стан одного підрозділу цілком міг залежати від стану іншого. Тобто не виключається внутрішня конкуренція, яка потенційно детермінує значення r_τ і $\hat{r}_\tau$ та одночасно знижує рівень $r_{ЗВО}$. Оскільки кількість предметів ЗНО обмежена, то уникнути повторюваності їх комбінацій для 29 галузей знань, поданих у Переліку ГЗ і спеціальностей зі змінами, що відбулися 2016 – 2017 рр. [12], проблематично. Уникнути повторюваності предметів ЗНО у межах ГЗ ще складніше, що пророкує конкуренцію кафедр. Реалізація принципу набору студентів «кожний сам за себе» потребує значних витрат на агітацію, а в підсумку ослаблює освітній потенціал факультету. За умови обрання в ГЗ однієї спеціальності усувається внутрішня конкуренція, але у цьому разі ЗВО не в змозі повноцінно охопити науковий напрям. ЗВО власноруч розв'язують діалектичну проблему концентрації або розосередження зусиль.

Ознака дискретності «кінцева множина» проявляється у межах ЗВО завдяки виділенню потенційних станів: «факультети однаково відносно добре реалізували потенціал», «одні факультети відносно добре, а інші відносно погано реалізували потенціал», «факультети однаково відносно погано реалізували потенціал». Слово «відносно» указує, що факультети інших ЗВО реалізували потенціал гірше або краще. Наприклад, у сегменті б частка п'яти ЗВО в інтегральному попиті (КрНУ, ПолтНТУ, ПНПУ, ПУЕТ і ПДАА) становила понад 90%, що свідчить про напружену конкурентну боротьбу на локальному ринку й у межах закладів за ГЗ [13]. У ГЗ «Соціальні та поведінкові науки» подані всі ЗВО. У шести галузях діють чотири ЗВО: у «Культура і мистецтво» й «Гуманітарні науки» – КрНУ, ПолтНТУ, ПНПУ, ПУЕТ; у «Управління та адміністрування» – КрНУ, ПолтНТУ, ПУЕТ та

ПДАА; у «Природничі науки» – КрНУ, ПолтНТУ, ПНПУ і ПДАА; у галузях «Інформаційні технології» і «Сфера обслуговування» – КрНУ, ПолтНТУ, ПНПУ й ПУЕТ. Три ЗВО діють у «Виробництво та технології» – КрНУ, ПолтНТУ і ПУЕТ. Два ЗВО діють в одинадцяти галузях. Тільки у чотирьох галузях діє один ЗВО. ПолтНТУ та ПУЕТ у всіх ГЗ мають конкурентів. Аналогічна ситуація має місце й у інших сегментах ринку ПВО.

З іншого боку, ЗВО в окремих галузях пропонували декілька ПВО, тобто на факультетах відбувається конкурентна боротьба між кафедрами. КрНУ, ПолтНТУ і ПДАА в галузях «Управління та адміністрування» пропонували шість спеціальностей, ПУЕТ – п'ять спеціальностей. В іншій ГЗ пропонував шість спеціальностей ПНПУ. ПолтНТУ у трьох ГЗ пропонував три спеціальності, ПНПУ у двох ГЗ, а ПДАА в одній. За наявності напруженої зовнішньої і внутрішньої конкуренції ЗВО за результатами наступної вступної кампанії мають перейти в інший стан, що відповідатиме постулатам дискретного процесу. Це відбудеться навіть за умови незмінності структури предметів ЗНО, оскільки демографічна ситуація та освітня міграція зумовлять зміну q і $\hat{q}_t$. З'ясування суті факту дозволяє зробити третій редуکتивний висновок – рівень прагматизму в діях ЗВО є похідним від реалізації інтересів кафедр, які змагаються за наповнення ліцензії за спеціальністю (G_3). Як критерій достовірності G_3 слід визнати щорічну зміну штатних одиниць ПВС кафедри. Інтегративна форма G_3 : чиї інтереси мають домінувати – кафедри, факультету або ЗВО?

Четвертий факт – невідворотність змін вихідних параметрів діяльності ЗВО (F_4). У табл. 2 подані обсяги первинного і вторинного попиту на послуги ЗВО, які діяли у сегментах b та m у 2016 – 2017 рр.

Таблиця 2

Обсяги попиту ЗВО у сегментах b і m у 2016 – 2017 рр.

ЗВО	2016 рік набору			2017 рік набору					
	$q_{ЗВО}^b$	$\hat{q}_{ЗВО}^b$	$q_{ЗВО}^m$	$q_{ЗВО}^b$	$T_{np}^l q_{ЗВО}^b$	$\hat{q}_{ЗВО}^b$	$T_{np}^l \hat{q}_{ЗВО}^b$	$q_{ЗВО}^m$	$T_{np}^l q_{ЗВО}^m$
КрНУ	476	538	488	455	-4,41	443	-17,66	785	60,86
ПолтНТУ	624	317	1021	566	-9,29	383	20,82	865	-15,28
ПНПУ	731	225	266	832	1382	320	42,22	1422	434,59
ПУЕТ	391	898	427	409	4,60	760	-15,37	901	111,01
ПДАА	446	738	709	590	32,29	493	-33,20	1069	50,78
Усього	2668	2716	2911	2852	6,90	2399	-11,67	5042	73,21

Як свідчать дані табл. 2, первинний попит у сегменті b скоротився у двох ЗВО і збільшився у трьох, а вторинний попит, навпаки, скоротився у трьох ЗВО та збільшився у двох. Якщо у КрНУ одночасно скоротився первинний і вторинний попит, то у ПНПУ обидва види попиту збільшилися. Первинний попит на послуги ПолтНТУ скоротився, а вторинний збільшився, а на послуги ПУЕТ і ПДАА, навпаки, вторинний скоротився, а первинний збільшився. У сегменті m ситуація більш однорідна, ніж у b , оскільки тільки ПолтНТУ скоротив обсяги прийому до магістратури. Більш ніж у півтора рази збільшили обсяги прийому КрНУ і ПДАА, у два рази – ПУЕТ, а рекордсменом був ПНПУ, який збільшив обсяг прийому більш ніж у чотири рази. Стрімке зростання обсягів прийому в сегменті m обумовлено відсутністю 2017 р. прийому на підготовку за ОКР c .

Значення $T_{np}^l q_{ЗВО}^b$, $T_{np}^l \hat{q}_{ЗВО}^b$ і $T_{np}^l q_{ЗВО}^m$ усіх ЗВО не збігалися між собою та з темпами динаміки загального первинного і вторинного попиту в сегментах, що свідчить про унікальність дій кожного ЗВО. Отже, з'ясування природи цього факту дозволяє зробити четвертий редуکتивний висновок – перманентні зміни у зовнішньому оточенні ЗВО є симбіозом конкурентної боротьби на ринку ПВО та впливу демографічних чинників (G_4). Критерієм достовірності G_4 є відомості ресурсу МОН України «Інформаційна система «Конкурс» (www.vstup.info/). Інтегративна форма G_4 : чи обумовлюють коливання попиту організацію діяльності ЗВО?

Подання фактів, гіпотез і правил у вигляді передбачуваної схеми підвищує ступінь достовірності абдукції. На рис. 2 зображено схему кореляції фактів, редуکتивних висновків та емпіричних правил як складових абдукції.

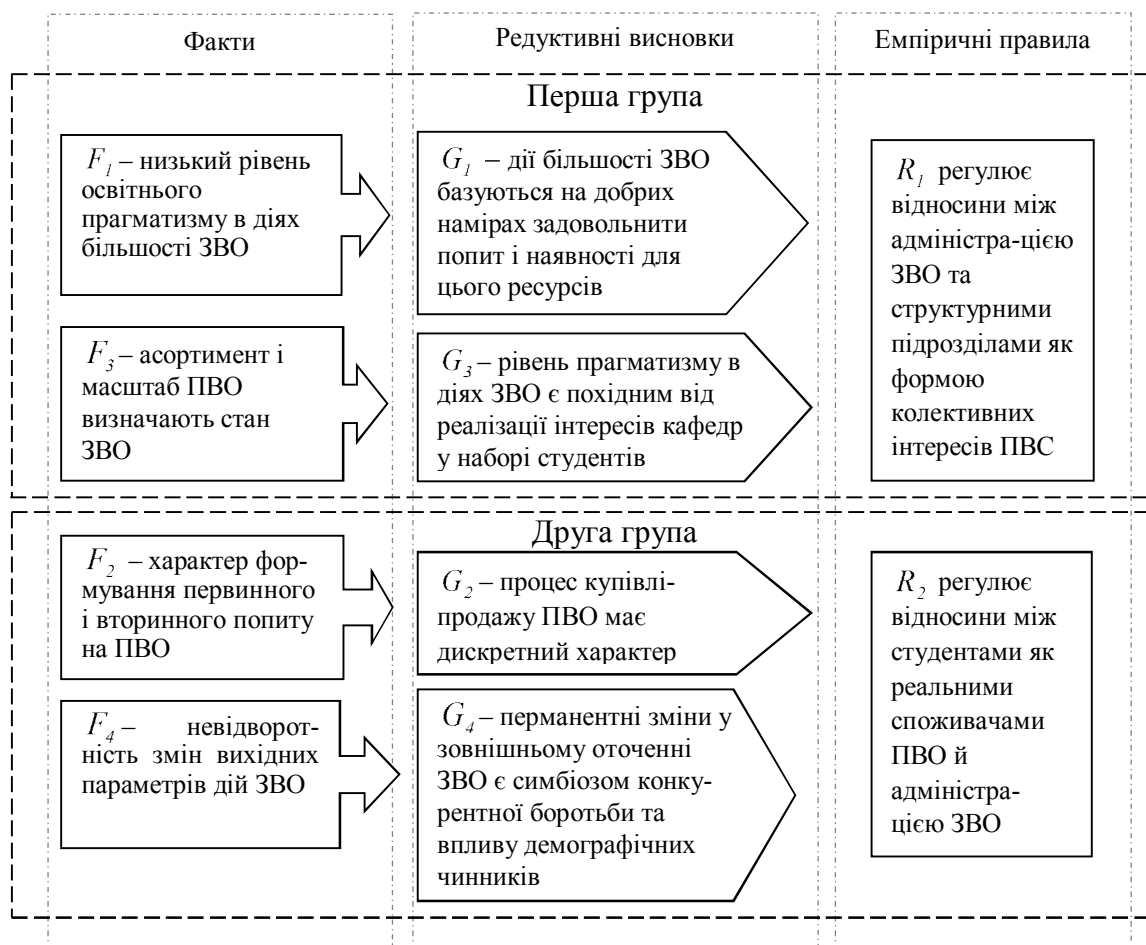

Рис. 2. Кореляція семантики складових абдукції щодо дій ЗВО

Роблячи безсумнівний внесок у наукове пізнання, гіпотези не є самоціллю. Рузавін Г. убачає призначення абдуктивних міркувань у відкритті емпіричних законів [5, с. 44]. За змістом інтегративних форм гіпотези поділено на дві групи. Першу складають G_1 і G_3 , оскільки емпіричне правило як відповідь на питання регулює сферу організації навчального процесу, яка стосується реальних споживачів ПВО (R_1). До другої групи належать G_2 та G_4 , інтегральні форми котрих передбачають відповідь як емпіричне правило, яке регулює навчальний процес відносно тих, хто надає освітні послуги (R_2). Оскільки правила регулюють відносини щодо організації навчального процесу, то існує дихотомія, коли правила симетричні до процесу. Організація навчального процесу є невід'ємною складовою управління закладом, а, отже, емпіричні правила регулюють стосунки між суб'єктами навчального процесу. Оскільки правила зачіпають хрестоматійні форми освітніх відносин у вітчизняній ВО, то їх упровадження буде мати суттєвий вплив на свідомість як студентів, так і викладачів.

Висновки. По-перше, вибір абдукції як методу наукового пізнання має апріорний характер, а факти визначені евристичним шляхом. Вони з різних ракурсів позначають ступінь успішності дій ЗВО на локальному ринку ПВО, що підкреслює залежність прагматизму від споживчих переваг. Якщо F_1 демонструє нерозуміння ЗВО необхідності орієнтуватися на попит, то F_2 розкриває принцип формування попиту на ПВО. F_3 ілюструє різноманітність співвідношень попиту і пропозиції ПВО у кожного ЗВО з позицій дискретності попиту, а F_4 підкреслює їх перманентність, що змушує ЗВО самовдосконалюватися. Наступний факт уточнює попередній, зберігаючи єдність змістовного навантаження. Систематизація фактів сприяє розумінню невідворотності змін у діях ЗВО.

По-друге, виконуючи функцію пояснення, гіпотези показують суб'єктивне ставлення до фактів. Факти мали характер: F_1 – загальний, F_2 – нормативно-правовий, F_3 – математичного правила, F_4 – похідний, який відображає процеси, що відбуваються в інших середовищах. Уніфікуючи характер, факти слід ідентифікувати як ознаки типу діяльності ЗВО. Різноманітність характеристик виключає шаблонізацію функції пояснення. Тому гіпотеза, пояснюючи суть ознаки, відображає її сутність: G_1 – пояснює аномальність; G_2 – констатує неухильність дотримання; G_3 – приймає як належне; G_4 – демонструє невідворотність. Тому зовнішня очевидність гіпотез створює видимість ілюзії простоти.

По-третє, емпіричні правила спрямовані впливати на аномальні явища, які супроводжують діяльність ЗВО для підвищення рівня реалізації їх освітнього потенціалу. Вплив передбачає впровадження нових правил управління ЗВО (організації навчального процесу), котрі дозволять адекватно реагувати на зміну в споживчих перевагах. З позицій логіки правила є відповідями на питання, які висувують гіпотези, а, отже, їх кількість не може перевищувати кількість фактів. Вони покликані еволюційно підвищувати рівень прагматизму в діяльності закладів через зміни форм організації навчання студентів і діяльності науково-педагогічного колективу. Зміна форм підвищить рівень відповідальності за формування освітнього потенціалу ЗВО. Наповнення форм визначеним сенсом стане предметом майбутніх досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пирс Ч. С. Начала прагматизма / Ч.С. Пирс // Пер. с англ. : предисл. В. В. Кирюшенко, М. В. Колопотина. – СПб. : Лаборатория метафизических исследований философского факультета СПбГУ ; Алетейя, 2000. – 318 с. (Серия «Метафизические исследования. Приложение к альманаху»).
2. Hanson N. Patterns of Discovery: An Inquiry into the Conceptual Foundations of Science / N. R. Hanson. – New York : Cambridge University Press, 1958. – 256 p.
3. Hintikka J. Socratic epistemology: explorations of knowledge-seeking by questioning / J. Hintikka. – New York : Cambridge University Press, 2007. – 248 p.
4. Летов О. В. Проблема научной объективности: от постпозитивизма к постмодернизму: монография / О. В. Летов. – М. : РАН ИНИОН. Центр гуманит. науч.-информ. исследований. Отделение философии, 2011. – 196 с.
5. Рузавин Г. И. Абдукция как метод поиска и обоснования объяснительных гипотез / Г. И. Рузавин // Теория и практика аргументации. ИФ РАН; [Ред. И.А. Герасимова]. – М.: Directmedia, 2013. – С. 28 – 48.
6. Едророва В. Н. Методы, методология и логика научных исследований / В. Н. Едророва, А. О. Овчаров // Экономический анализ: теория и практика. – 2013. – № 9 (312). – С.14 – 23.
7. Демидова М. В. Социальные риски в условиях символического капитализма: философия и методология исследования / М.В. Демидова // Вестник Поволжского института управления. – 2014. – № 5(44). – С. 87 – 92.
8. Лысов О. Е. Способ принятия управленческих решений на основе ситуационного анализа / О. Е. Лысов // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. – 2011. – № 1. – С. 28 – 31.
9. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37 – 38. – Ст. 2004.
10. Закон України «Про внесення зміни до Закону України «Про вищу освіту» щодо освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» від 21.03.2017 № 1958-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 17. – Ст. 206.
11. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38 – 39. – Ст. 380.
12. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 38. – Ст. 1147.
13. Загірняк Д. М. Магістратура: освітній прагматизм вищих навчальних закладів / Д.М. Загірняк // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна» – Харків, 2017. – № 93. – С. 67 – 78.
14. Zagirniak D. M. Educational pragmatism divergence in the context of professional qualification conformity / D. M. Zagirniak // Науковий вісник Полісся. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – № 3 (11). Ч. 2. – С. 18 – 28.

UDK 3784.001.73:16574

Denys Zahirniak, Ph.D (Econ.), Associate professor at Department of Accounting and Finance. Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University. **Conceptual platform for reforming the institution of higher education on the principles of pragmatism.** During the last quarter of the century, the reorganization of Ukrainian higher education took place. The results of the transformations are ambiguous. The method of abduction, which consists of inductive and deductive procedures is chosen to determine the nature of the results. The induction allowed to reveal facts characterizing the activity of institutions of higher education. The first is the low level of educational pragmatism in the work of institutions, which demonstrates the absence of demand of their educational potential. The second is the essence of the formation of demand for higher education services. The third is the final number of educational establishments. Fourth - the inevitability of the transformation of the state of the institution of education, dictated by the change in external parameters. The advanced hypotheses allowed to clarify the nature of the facts and formulate the empirical rules of the institutions of higher education.

Key words: higher education, institution of higher education, abduction method, facts, hypotheses, empirical rules, educational potential, pragmatism, organization of educational process.

УДК 3784.001.73:16574

Загірняк Денис Михайлович, кандидат економічних наук, доцент. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. **Концептуальна платформа реформування закладу вищої освіти на засадах прагматизму.** Відомо, що протягом останньої чверті століття відбулася реорганізація української вищої освіти, результати перетворень мають неоднозначний характер. Для визначення природи результатів вибрано метод абдукції, який складається з індуктивної та дедуктивної процедур. Індукція дозволила виявити факти, що характеризують діяльність закладів вищої освіти: перший – низький рівень освітнього прагматизму діяльності закладів, який демонструє незатребуваність їх освітнього потенціалу; другий – сутність формування попиту на послуги вищої освіти; третій – остаточною кількістю станів закладу освіти; четвертий – невідворотність трансформації станів закладу освіти, продиктована зміною зовнішніх параметрів. Висунуті гіпотези дозволили з'ясувати природу фактів і сформулювати емпіричні правила діяльності закладів вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, заклад вищої освіти, метод абдукції, факти, гіпотези, емпіричні правила, освітній потенціал, прагматизм, організація навчального процесу.

УДК 3784.001.73:16574

Загірняк Денис Михайлович, кандидат экономических наук, доцент. Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского. **Концептуальная платформа реформирования учреждения высшего образования на основе прагматизма.** Известно, что в течение последней четверти века произошла реорганизация украинского высшего образования, результаты преобразований имеют неоднозначный характер. Для определения природы результатов выбран метод абдукции, который состоит из индуктивной и дедуктивной процедур. Индукция позволила выявить факты, характеризующие деятельность высших учебных заведений: первый – низкий уровень образовательного прагматизма деятельности учреждений, демонстрирующий невостребованность их образовательного потенциала. второй – сущность формирования спроса на услуги высшего образования; третий – окончательное количество состояний учебного заведения; четвертый – неотвратимость трансформации состояний учебного заведения, продиктована изменением внешних параметров. Выдвинутые гипотезы позволили выяснить природу фактов и сформулировать эмпирические правила деятельности высших учебных заведений.

Ключевые слова: высшее образование, учреждение высшего образования, метод абдукции, факты, гипотезы, эмпирические правила, образовательный потенциал, прагматизм, организация учебного процесса.